

5. Мариновська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій: наук.-метод. зб. Івано-Франківськ : ОППО. 2007. С. 84-125.
6. Одайський С. Інноваційні технології у навчанні та вихованні. Професійно-технічна освіта. 2011. № 2. С. 26-27.
7. Школа для кожного: теоретичні та практичні аспекти інклюзивного навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ud.org.ua/images/pdf/SchoolForEveryone.pdf>

УДК 376.42-053.2:81'234

Вікторія БАНЬКА

здобувач освіти ОС Магістр спеціальності

«Спеціальна освіта. Логопедія»

Катерина ЗЕЛІНСЬКА-ЛЮБЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент
СумДПУ імені А.С. Макаренка

ЗМІСТ ТА УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ СТИМУЛЮВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті висвітлено зміст та умови впровадження експериментальної методики стимулювання мовленнєвого розвитку в дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти. Висвітлено результати проведеного дослідження.

Ключові слова: діти раннього віку, стимулювання мовленнєвого розвитку, експериментальна методика, дрібна моторика, сенсорне виховання.

The article highlights the content and conditions of implementation of the experimental method of stimulating speech development in young children in the conditions of a preschool education institution. The results of the conducted research are highlighted.

Key words: young children, stimulation of speech development, experimental technique, fine motor skills, sensory education.

Постановка проблеми. За даними дослідження, проведеного кафедрою логопедії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у 2020 році, відхилення мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку зустрічаються у 15% дітей у віці від 2 до 3 років. З них у 4,5% дітей відхилення мовленнєвого розвитку є важкими, у 7,5% – середніми і в 3% – легкими [3].

Дослідження показало, що найпоширенішими порушеннями мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку є фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ), загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) і заїкання.

Актуальність мовленнєвого розвитку дітей раннього віку важко переоцінити, оскільки він має безпосередній вплив на різні аспекти їхнього життя і подальшого успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ранній розвиток дитини має велике значення для її майбутнього. У цей період фіксуються основи фізичного, психічного, інтелектуального та соціального здоров'я, а також набуваються важливі навички (Богуш А.М., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А.).

Дослідження сучасних вчених у галузі раннього розвитку дітей є важливим для розуміння, як саме дитина розвивається на ранніх стадіях. Вони допомагають створювати ефективні програми розвитку, які сприяють зростанню дітей (Грицишина Т. І., Л. Л. Грінченко, О. В. Кушніренко, О. М. Піроженко).

Проте, слід зазначити, що проблема стимулювання мовленнєвого розвитку в дітей раннього віку й на сьогодні не втрачає своєї актуальності.

Мета статті – зміст та умови впровадження експериментальної методики стимулювання мовленнєвої діяльності дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовлення є основним засобом спілкування для дітей. Комунікативні навички допомагають дітям виражати свої потреби, бажання та емоції, а також ефективно взаємодіяти з іншими.

Враховуючи актуальність питання розвитку мовлення у дітей раннього віку, нами було вирішено провести діагностику мовленнєвого розвитку дітей групи раннього розвитку Сумського дошкільного навчального закладу №5, «Снігуронька».

У дослідженні взяли участь 14 дітей. Дослідження мовлення відбувалося в липні-серпні 2023 року в першу половину дня за погодження з керівництвом закладу і батьками дітей.

Обстеження мовленнєвого розвитку відбувалось за методикою А. Богуш [1] та включало наступні завдання:

- 1: «Дії та назви»
- 2: «Пострибай»
- 3: «Розпізнавання предметів»
- 4: «Дії з іграшкою»
- 5: «Розрізювання ознак»
- 6: «Назви картинок»
- 7: «Спілкування з використанням речень»

За результатами обстеження дитині присвоюється один із трьох рівнів мовленнєвого розвитку:

- Норма – дитина відповідає віковим нормам мовленнєвого розвитку.
- Підвищений рівень – дитина випереджає вікові норми мовленнєвого розвитку.
- Низький рівень – дитина відстає від вікових норм мовленнєвого розвитку.

По завершенню дослідження мовленнєвого розвитку дітей раннього віку нами було сформовано наступні підсумки. 8-ро дітей мають нормальний рівень розвитку та не потребують додаткової роботи з ними. 4-ро дітей мають низький рівень розвитку мовлення, хоча і мають певний запас мовленнєвих навичок, а у 2-ох дітей мовлення значно відстає від норм. Саме на цих 6-тьох дітей і була спрямована подальша робота зі стимуляції мовленнєвого розвитку.

Враховуючі результати констатувального експерименту та потребу в активізації мовлення шести дітей раннього віку, ми розробили методику стимулювання мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку та перевірили її ефективність в роботі з дітьми групи раннього віку дошкільного навчального закладу №5 міста Суми.

В основу методики було покладено принципи сенсорного виховання дитини. Ми розуміємо, що чим більше зовнішніх стимулів буде впливати на дитину під час навчально-виховного процесу, тим кращим буде результат.

Для дітей раннього віку характерним є інтенсивний розвиток їх сенсорно-перцептивних здібностей, поліпшення відчуттів та здатності сприймати оточуючий світ. В цьому контексті надзвичайно важливо вчити дітей доступним руховим навичкам і сприяти їх сенсорному розвитку з самого раннього віку. Інтелектуально врівноважена організація роботи з руховим та сенсорним розвитком має на меті задовольняти вбудовану в природу дітей потребу в активності, сприяючи набуттю ними основних рухових навичок і вмінь у відповідний час. Це сприяє формуванню позитивної самооцінки, розвитку аналітичного підходу до себе і

оточуючих, а також сприяє розвитку пізнавальних та мовленнєвих здібностей [5, с. 135].

Головною метою сенсорного розвитку є створення умов для покращення сприймання, яке є першим кроком у пізнанні навколишнього світу. Це досягається через спеціально створені умови, що сприяють накопиченню різних вражень через зір, слух, дотик і формують базові уявлення про різні аспекти предметів, такі як їх розмір, форма, кольори і звуки. Ця робота дозволяє дітям відзначати різноманітні властивості предметів, базуючись на таких факторах, як колір, форма, розмір, текстура та інші.

У ранньому віці, обстеження предметів в основному зосереджується на ігрових завданнях. Протягом цього періоду, маніпулювання предметами починається як ігрові дії, а з часом переходить у цілеспрямоване використання їх для розуміння їхньої будови, функцій, властивостей та взаємозв'язків між ними. Коли діти сприймають предмети, вони спостерігають не всі їх властивості, а лише ті, які вони вважають найважливішими, і часто виокремлюють одну конкретну властивість, за якою вони розрізняють предмети один від одного. Наприклад, трава може бути зеленою, а лимон – кислим і жовтим [2, с. 124].

Поступово, виконуючи дії з предметами, діти навчаються враховувати окремі властивості предметів, розмірковувати про різні властивості в одному предметі і порівнювати їх з іншими предметами. Це розвиває їх здатність виділяти властивості і розрізняти їх від самого предмета, а також розпізнавати схожі властивості в різних предметах та відмінності в одному предметі.

З часом, діти починають ознайомлюватися з предметами за допомогою дотику і зору. Особливістю сприйняття дітей є те, що зорове сприйняття є провідним і дозволяє їм виявити всі деталі, взаємозв'язки та якості предметів.

Важливо відзначити, що рухова активність дітей та їх здатність сприймати мовленнєві вислови тісно пов'язані. Розвиток рухів супроводжується мовним супроводом і сприяє інтенсивному розвитку мовлення. Мовленню притаманний ритм, особливо в віршах та приказках, що допомагає поліпшити динамічну координацію, загальну та дрібну моторику, а також сприяє легшому запам'ятовуванню. Ритмічне мовлення допомагає розвивати правильний темп мовлення, ритм дихання, мовленнєвий слух і мовленнєву та рухову пам'ять [2, с. 125].

Як вже зазначалося вище, заняття зі стимуляції мовленнєвої активності відбувались виключно з 6-ма дітьми, що мали труднощі під час констатувального етапу експерименту. Ця робота проводилася у другу половину дня за згоди батьків та кривництва закладу. Робота проводилася лише вживу із дотриманням всіх умов безпеки під час повітряної тривоги в області.

Методика включала 20 групових (по одному заняттю щодня з понеділка по п'ятницю протягом вересня 2023 року) та 4 індивідуальних заняття з кожною дитиною (1 заняття на тиждень для кожної дитини по черзі протягом вересня 2023 року) тривалістю 15-20 хвилин.

У роботі ми використовували унікальний метод для спільного розвитку дрібної моторики та мовлення у дітей третього року життя. Цей метод базується на пальчикових

вправах та іграх, які дозволяють розвивати обидві навички одночасно та встановлювати взаємозв'язок між ними. Пальчикові ігри включають в себе віршовані тексти, які діти ілюструють ритмічними рухами пальців. Ця діяльність цікава, весела та сприяє розвитку.

Техніка виконання пальчикових ігор дуже проста, і рухи нескладні, але вони розслабляють руки та сприяють розслабленню м'язів усього тіла. Тексти віршів для таких ігор відібрані таким чином, щоб вони містили цікаву інформацію про навколишній світ, природні явища, предмети, тварин, людей та їхню діяльність.

Відомо, що чим більше гнучкість рухів рук у дітей, тим краще розвиваються їхні пальчики, а, отже, і мовлення формується швидше. Вправи для рук і пальчиків є важливим стимулом для розвитку мовлення на другому році життя та подальшого вдосконалення його. Під час рухової активності, особливо під час пальчикових ігор, словниковий запас розширюється, діти вчаться ефективно використовувати слова у мовленні і поліпшують вимову складних звуків [6].

Під час пальчикових ігор діти наслідують рухи дорослих, що сприяє розвитку дрібної моторики рук. Це сприяє розвитку координації, навичкам керування рухами, збільшує здатність до концентрації на одній діяльності. Вправи також сприяють формуванню уважності та здатності дитини концентруватися.

Окрім цього, пальчикові ігри сприяють розвитку зорової та слухової уваги, надають дітям численні сенсорні враження і сприяють розвитку їхніх здібностей.

Важливою особливістю пальчикових ігор є можливість координації

роботи правої та лівої півкулі головного мозку. Ці ігри допомагають утворити спеціальний «міст» між півкулями мозку, що сприяє розвитку уяви (відповідальної за праву півкулю) та мовленого опису (ліва півкуля). Якщо цей «міст» міцний, нервові імпульси передаються частіше, активізуються розумові процеси, покращується увага дитини та її здатності [6, с. 33-37].

Послідовність вивчення пальчикових ігор з дітьми може бути наступною:

1. Спочатку дорослий демонструє гру дитині.
2. Дорослий проводить гру, керуючи пальцями і рукою дитини.
3. Дитина і дорослий виконують рухи одночасно, при цьому дорослий вимовляє текст.
4. Дитина виконує рухи з допомогою дорослого, і той промовляє звуки, слова або словосполучення.
5. Дитина самостійно виконує рухи та промовляє текстовий матеріал, а дорослий підказує та надає допомогу [6].

Цей підхід сприяє поступовому розвитку дрібної моторики та мовлення дитини, забезпечуючи їй всебічний розвиток.

Методика використання пальчикових ігор та вправ у щоденній роботі з дітьми полягає в наступному:

- Пальчикові вправи та ігри слід проводити з дітьми щоденно, включаючи заняття, індивідуальну та групову роботу, перед обідом, після прогулянки, а також після денного сну.
- Вибір вправ повинен враховувати тему тижня (дня), вік дітей та їхній рівень підготовки. Наприклад, для малюків, які ще не вміють вимовляти текст, дорослий може виконувати рухи разом з ними або

допомагати їм у виконанні. Діти віком два-три роки можуть добре сприймати пальчикові ігри, які виконуються однією рукою. Трьохрічні діти вже здатні вчитися грамотно виконувати ігри, які потребують використання обох рук. Особливо дітям подобаються пальчикові ігри зі співом, де тексти можна наспівувати на будь-яку мелодію.

- Також використовуються пальчикові картинки (фігури), інсценівки, загадки, вірші, міні-вистави пальчикового театру і стимулюється творчість дітей. Сполучення рухів, мовлення та музики приносить радість дітям і робить кожне заняття ефективним [6].

Початково рекомендується використовувати найпростіші вправи для знайомства дітей з пальчиками, їхніми назвами та призначенням. Поступово завдання для дітей ускладнюється. Залежно від складності виконання, вправи розділяються на такі категорії:

Вправи, які виконуються одним пальчиком або всією долонькою, що є досить простими та вимагають виконання лише однієї команди. Діти спостерігають за показом дорослого і повторюють його дії.

Вправи, які потребують більшої диференціації рухів та вчать дітей виконувати дії з усіма пальцями по черзі. Діти набувають навичок послідовного стискання та розтискання пальців, переключення від одного руху до іншого, а також запам'ятовують текст та розуміють його зміст.

Вправи, які виконуються обома руками, покращують координацію рухів і роблять рухи пальців усвідомленими.

Під час проведення ігор важливо вимовляти тексти пальчикових ігор

виразно: підвищувати або понижувати голос, робити паузи, наголошувати на окремих словах. Рухи слід виконувати синхронно з текстом або в паузах. Для деяких ігор можна використовувати паперові ковпачки, рукавички або малювати очі та ротик на подушечках пальців.

На заняттях з дітьми під час гри ми прагнули, щоб вони не лише відтворювали певні образи рухами своїх рук, але й емоційно відчували їх.

Для розвитку кисті, пальців та м'язів руки, ми навчали дітей прийомам самомасажу вже з раннього віку. Оскільки пальці тісно пов'язані з внутрішніми органами і головним мозком, їх розвиток має позитивний вплив на загальний стан організму.

Ми регулювали темп масажу, проводячи його як у швидкому, так і у повільному темпі. Основні масажні прийоми, які ми використовуємо під час пальчикових ігор, включають прогладжування, розтирання, вібрацію та поплескування.

Ми супроводжували самомасаж віршованими рядками з цікавим змістом, що спонукає дітей до позитивних емоцій та підвищує їх настрій.

Відомо, що на пальцях і кистях рук розташовані акупунктурні точки. Масаж цих точок сприяє покращенню пам'яті, розумовим здібностям, розвитку сили та спритності рук, покращенню координації рухів, підтримує роботу серцево-судинної та травної систем, та сприяє підвищенню життєвого тону.

Ми стимулювали розвиток м'язів рук та рухливості пальців не лише під час спеціальних вправ і ігор, але також під час інших видів діяльності, таких як малювання. Ми використовуємо малювання пальчиками і долонями, де діти мають можливість безпосередньо взаємодіяти з фарба-

ми, відчуті їх властивості і відчуті радість від процесу малювання. Це також сприяє розвитку естетичного смаку та охайності. Малювання пальцями і долонями дозволяє дітям виразити свій внутрішній стан і використовувати внутрішні резерви організму. Діти отримують задоволення від створення відбитків долонь, малювання одночасно кількома пальцями, а також створення різних малюнків і орнаментів [7].

Рівень розвитку дрібної моторики є важливим показником інтелектуального рівня дитини. Розвиток дій з предметами в дошкільному віці позитивно впливає на формування пізнавальних психічних процесів, таких як сприйняття, пам'ять, увага, уява і, звісно, мовлення.

Пальчикові ігри є одним з методів, які сприяють розвитку дітей. Це історії та казки, в яких використовуються рухи пальців. Багато таких ігор вимагають спільної участі обох рук, що сприяє розвитку просторового сприйняття у дітей. Під час цих ігор діти наслідують рухи дорослих, що сприяє розвитку їхньої моторики. Крім того, такі ігри сприяють розвитку творчості, образного мислення, уяви і фантазії у дітей.

Рівень розвитку дрібної моторики також є показником готовності дитини до шкільного навчання. Діти з високим рівнем розвитку дрібної моторики зазвичай мають розвинену логічну думку, пам'ять, увагу та здатність до зв'язного мовлення.

Під час проведення роботи з розвитку дрібної моторики ми дотримувались наступних правил:

- Роботу з розвитку дрібної моторики слід проводити регулярно.
- Використовуваний матеріал для занять повинен бути різноманітним, яскравим і безпечним.

- Заняття мають проводитись під наглядом дорослого або разом з ним.
- Вправи та завдання повинні відповідати віковим нормам та індивідуальним можливостям кожної дитини.
- Заняття повинні приносити радість і задоволення, не перевантажуючи дитину [7].

Завдання для розвитку дрібної моторики рук включали такі елементи:

- Застібати і розстібати гудзики, спочатку великі, а потім дрібні.
 - Використовуючи стрічки і шнурки, навчати дітей зав'язувати і розв'язувати банти та вузли.
 - Навчати дітей стискати та розтискати кулаки.
 - Здійснювати рух «долоня – кулак» кілька разів підряд.
 - Розкладати з дітьми пірамідки і матрьошки.
 - Викладати з кубиків доріжки, парканчики, лавочки, столики, ворота.
 - Грати з мозаїкою і пазлами.
 - Працювати з розмальовками та малюванням.
 - Ліпити з глини, тіста або пластиліну.
 - Нанизувати намистинки та гудзики на нитку.
 - Зробити гороховий басейн, де дитина може шукати іграшки, «купаючи» руки в горосі.
 - Розкладати перемішані горох і квасоллю на дві коробки.
 - Виконувати щоденний масаж кистей рук, включаючи кожний палець.
 - Проводити пальчикову гімнастику.
- Ігри з дрібними предметами проводилися виключно під наглядом дорослих.

У своїй роботі ми також використовували пальчикову гімнастику,

масаж долонь рук горіховими м'ячиками «їжачками» та ігри-вправи з нестандартним обладнанням, яке створене власноруч. Ці ігри включають в себе активності, такі як «Впіймай рибку», «Знайди камінці», «Чарівні стрічки», «Різнокольорові подушки». Метою таких ігор є розвиток моторики, координації рухів, окоміру, спритності, швидкості та тактильних навичок.

Ці ігри з нестандартним обладнанням також сприяли розвитку просторової орієнтації та дрібної моторики рук через практичні дії з різними предметами. Вони допомагали дітям досліджувати світ, покращувати їх сенсорний досвід, розвивають м'язи рук, дрібну моторику пальців та окомір, що стимулює розвиток мислення та мовлення.

Кожне заняття було насичене необхідним лексичним матеріалом. Ми використовували звуконаслідування, слова (різні частини мови), словосполучення, віршики, потішки, казки, пісні тощо.

Діти з радістю відвідували наші заняття, завжди мали гарний настрій та активно включались в роботу.

Після впровадження розробленої нами методики стимулювання мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку, нами був проведений контрольний етап експерименту за методикою А. Богуш, який дозволив нам сформулювати висновки, що описані нижче.

За результатами дослідження прослідковується гарна позитивна динаміка в розвитку мовлення у дітей раннього віку. Так двоє дітей (33%) підвищили свій рівень мовленнєвого розвитку із низького до нормального.

В мовленні ще 3 дітей (50%) відбулися якісні позитивні зміни: збільшився обсяг пасивного та актив-

ного словникового запасу, діти стали більш контактними, у них з'явилася цікавість до спільної діяльності не лише з дорослими, а й з однолітками, їх настрій здебільшого позитивний, вони залюбки включаються в діяльність. Проте все ж рівень розитку їх мовлення не дотягує до вікової норми.

У формуванні мовлення 1 дитини (17%) не відбулося позитивних змін.

За результатами обстеження зроблено наступні висновки:

- 2-є дітей (33%) мають норму мовленнєвого розвитку.
- жоден із дітей не показав підвищеного рівня мовленнєвого розвитку.
- 4-є дітей (67%) мають низький рівень мовленнєвого розвитку та відстають від вікових норм мовленнєвого розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже за результатами проведеного дослідження ми дійшли висновку, що 2-є дітей мають нормальний рівень розвитку та не потребують додаткової роботи з ними. 3-є дітей мають низький рівень розвитку мовлення, хоча і мають певний запас мовленнєвих навичок, а у 1-єї дітей мовлення значно відстає від норм.

Враховуючи позитивну динаміку розвитку мовлення дітей, можемо констатувати ефективність розробленої нами методики стимулювання мовленнєвого розвитку дітей раннього віку та вважаємо за доцільне продовжувати роботу з дітьми за нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. К.: Видавничий дім «Слово», 2004. 376 с.
2. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. (2020). У фокусі уваги –

- організація роботи в групах раннього віку. Вихователь-методист, № 11. С. 122-126.
3. Оцінка якості мовлення дітей раннього віку Л. Л. Грінченко, О. В. Кушніренко, О. М. Піроженко та ін. // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Педагогічна освіта: Зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 146. С. 23-33.
 4. Оцінка якості мовлення дітей раннього віку Л. Л. Грінченко, О. В. Кушніренко, О. М. Піроженко та ін. // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Педагогічна освіта: Зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 146. С. 23-33.
 5. Равга Т. Стимулювання мовлення й мислення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами дитячої літератури // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. 2012. Вип. 106. С. 134-141. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_10_6_18
 6. Радиш В. Пальчикові ігри: розвиток дрібної моторики і мови дітей. Психолог дошкілля. 2012. № 9. С. 33-37.
 7. Language Development: Promoting Speaking, Listening & Communicating – Early Childhood Literacy: Engaging and Empowering Emergent Readers and Writers, Birth – Age 3. (n.d.) Відновлено May 16, 2023, від viva.pressbooks.pub.

УДК 376-056.264-053.4:81'233'234'34
Ірина ЛОЙЧЕНКО
 здобувачка освіти ОС Магістр спеціальності «Спеціальна освіта. Логопедія»
Лариса СТАХОВА
 кандидат педагогічних наук, доцент
 СумДПУ імені А.С. Макаренка

КОРЕКТУРНА ТАБЛИЦЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті описуються результати логокорекційної роботи із застосуванням коректурних таблиць на процес корекції звуковимови дошкільників, розвиток фонематичних процесів, формування складової структури слів та збагачення активного словника дітей, які мають фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення.

Ключові слова: порушення звуковимови, діти дошкільного віку, корекційно-розвитковий процес, коректурні таблиці.

Постановка проблеми. Сьогодні суспільство активно переходить на новий спосіб життя, який тісно пов'язаний з цифровізацією: активним використанням інформаційно-комунікативних технологій. Яка кардинально впливає на розвиток комунікації. Все частіше можна спостерігати у дітей проблеми з вимовою звуків та умінням комунікувати один з одним та дорослими. На нашу думку така тенденція може бути обумовлена декількома факторами:

- 1) активним використанням технологічних трендів: смартфонів, планшетів, інтернет ресурсів та ін., користування якими призводить до мінімізації спілкування один з одним «обличчя в обличчя» і, відповідно, до меншої практики артикуляції;